

پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه

ترجمان استراتژیک خاورمیانه

همه نگاه ها به آسیای مرکزی است

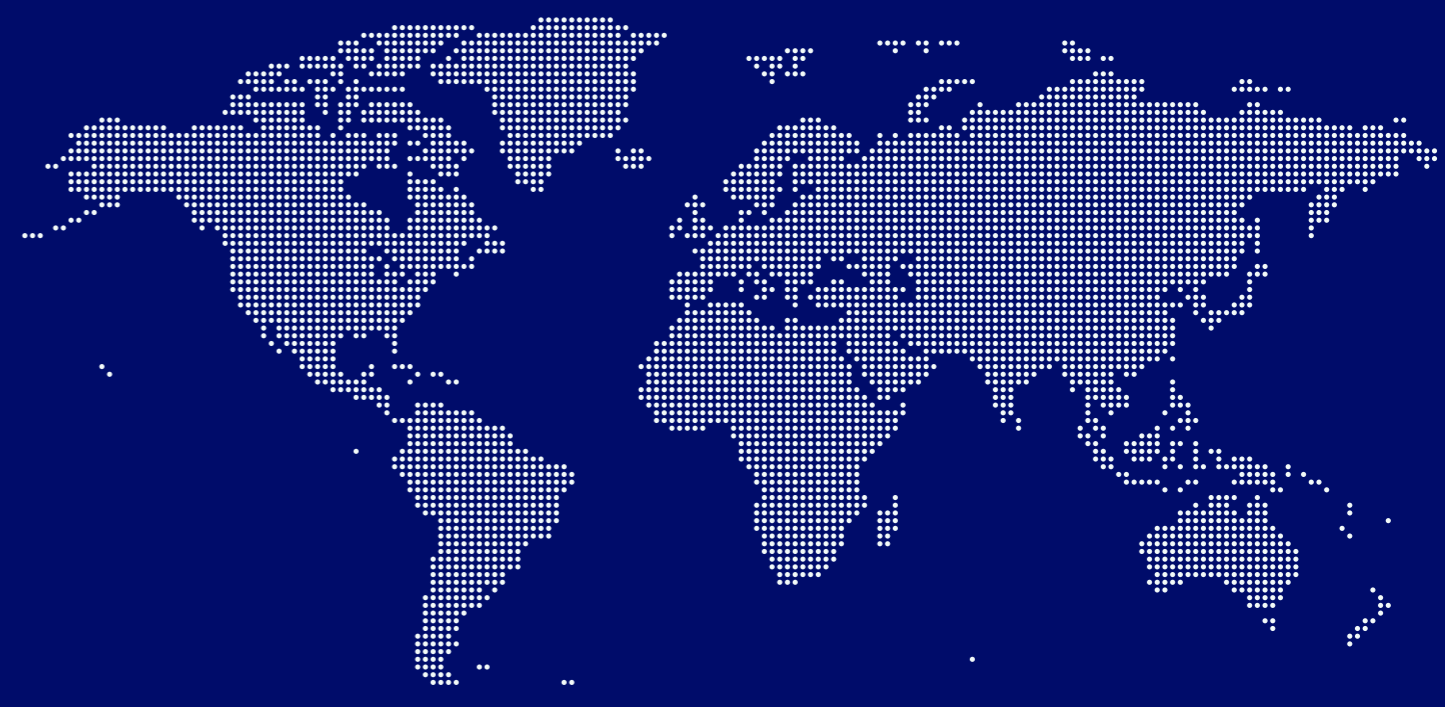
سخن پژوهشکده

سیر سریع تحولات در منطقه غرب آسیا به مرز رسیده است که هر محقق حرفه ای را جا می گذارد، اما اشتباه نباید کرد! نباید تسلیم سرعت و تغییر شد. چرا که دقت و اقدام سنجیده، مستلزم زمان و غور عمیق و مباحثه مستدل است و اینها میسر نمی شوند مگر با فهم دقیق متون و تصمیم آگاهانه با برآورد نتایج هر اقدام. بر این اساس، مرکز پژوهشهای علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه و بازوی فکری آن یعنی پژوهشکده بر آن شدند تا برخی متون مهم و دوران ساز و فوری را به مترجمان کاربرد و متخصص بسپارند و این متون در کنار انتشار مجازی، نسخه چاپی هم داشته باشند.

انتظار این است که مجموعه ترجمان استراتژیک خاورمیانه بتواند ضمن تولید ادبیات شایسته و مرتبط، راهی یالگویی باشد برای نگارش، گزارش و پایش رخدادهایی که مورد نیاز و اطلاع دانشوران و سیاستگذاران می تواند بود. پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه در فصل نوین فعالیت های خود، در نظر دارد با گزینش و سفارش این قسم متن های اساسی به شناخت و توسعه منافع ملی یاری برساند و یاور تصمیم سازان و اصحاب آکادمی باشد تا به جای دوییدن در پی حوادث، مدیرانه و دوراندیشانه بیندیشند. همین جا فرصت را مغتنم شمرده از جمیع پژوهشگران مسایل جدید خاورمیانه دعوت می کنیم متن های تازه، معتبر و متمایز و مانا را انتخاب و جهت انتشار در قالب ترجمان استراتژیک خاورمیانه، پیشنهاد نمایند. به امید سرفرازی میهن اسلامی مان، ایران، با یاری حضرت یزدان و رهنمایی استادان حرفه ای و کاربرد.

گفتنی است نظر مطروحه در این اسناد به هیچ وجه نظر مرکز پژوهشهای علمی و مطالعات استراتژیک خاورمیانه نیست و نشر آن به منزله تأیید محتوا نمی باشد. مقصود اصلی، اطلاع از نحوه نگاه و نقشه راه دیگری است که در مورد ایران اندیشه و کار می کنند.

پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه

تلخیص و ترجمه: سمیه زنگنه

پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه

آدرس: تهران، بلوار کشاورز، خیابان شهید نادری، نرسیده به خیابان ایتالیا، پلاک ۸
تلفن: ۰۹۰-۸۸۹۷۲۱۸۷ ایمیل: info@cmess.ir

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پژوهشکده مطالعات استراتژیک خاورمیانه

ترجمان استراتژیک خاورمیانه

همه نگاه ها به آسیای مرکزی است

شناسنامه اثر

نویسنده: اریکا مارات (پژوهشگر ارشد در دانشگاه دفاع ملی امریکا)
مترجم: سمیه زنگنه (پژوهشگر مهمان در پژوهشکده مطالعات خاورمیانه)

شماره سند: ۱/۵۰۳

تاریخ انتشار: ۲۶ مرداد ۱۴۰۰

منبع:

Erica Marat,

Available at: https://www.ips-journal.eu/topics/democracy-and-society/all-eyes-on-central-asia-5367/?utm_campaign=en_922_20210816&utm_medium=email&utm_source=newsletter (Published on:17/8/2021). Accessed on: 18/8/2021)

همه نگاه ها به آسیای مرکزی است^۱

فاجعه سیاسی و انسانی در افغانستان تهدیدی برای افزایش گرایش های استبدادی در تاجیکستان و ازبکستان است.

با خروج نیروهای آمریکایی و ائتلافی از افغانستان و تسلط سریع طالبان، کشورهای همسایه آسیای مرکزی بار دیگر در کانون توجه بین المللی قرار گرفته اند. کشورهایی که با افغانستان مرز مشترک دارند - تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان - اکنون در ارائه پشتیبانی از اقدامات امنیتی برای مردم افغانستان و همچنین رسیدگی به نگرانی های امنیتی خود حیاتی هستند.

افغانستان تحت کنترل طالبان برای کشورهای آسیای مرکزی چیز جدیدی نیست. طالبان بلافاصله پس از استقلال این منطقه از اتحاد شوروی در سال ۱۹۹۱ به سرعت در سراسر افغانستان گسترش یافت. اما برخلاف دهه ۱۹۹۰، زمانی که کشورهای آسیای مرکزی مستقل شدند و آینده آنها نامشخص به نظر می رسید، تحولات امروز در افغانستان برای تمایل به سرکوب مخالفان داخلی و بهره مندی از بحران های امنیتی برای تحکیم قدرت خود، آشکار شده است.

تاجیکستان نمونه بارز تغییرات داخلی است که از دهه ۱۹۹۰ رخ داد. کشور تاجیکستان با یک جنگ داخلی بین دولت سکولار پسا کمونیسم و مخالفان مذهبی-سیاسی تقسیم شد. در تابستان ۱۹۹۷، میانجیگری روسیه و ازبکستان، اندکی پس از تصرف کابل توسط طالبان انجام شد. امامعلی رحمان، رئیس جمهور تاجیکستان (که در آن زمان به نام رحمان اف شناخته می شد) کنترل کل کشور تاجیکستان را نداشت. این امر آموزش دینی و قاچاق مواد مخدر توسط جنبش اسلامی ازبکستان وابسته به القاعده در مناطق دور افتاده این کشور را ممکن کرد. امروزه حکومت رحمان اف یکی از طولانی ترین حکومت های مستبد جهان است. در دو دهه گذشته، او رژیم خود را تثبیت کرد، مخالفان را از دولت پاکسازی کرد و اکنون بر اساس گزارش ها در حال آماده سازی انتقال قدرت به پسر ۳۳ ساله خود رستم امامعلی است. کنترل قدرت، دغدغه اصلی رژیم او است و هرگونه تصمیم گیری در مورد افغانستان تحت تأثیر این هدف سیاسی است.

1. Source: Erica Marat, Available at: https://www.ips-journal.eu/topics/democracy-and-society/all-eyes-on-central-asia-5367/?utm_campaign=en_922_20210816&utm_medium=email&utm_source=newsletter (Published on:17/8/2021). Accessed on: 18/8/2021)

از نظر سیاسی، امروزه، ازبکستان کشوری بازتر از دهه ۱۹۹۰ است. با این حال، شوکت میرضیایف، رئیس جمهور فعلی این کشور در ماه اکتبر امسال مجدداً انتخاب می شود و می کوشد از هرگونه بی ثباتی داخلی ناشی از طالبان در افغانستان جلوگیری کند. به عنوان مثال، ازبکستان ۸۴ سرباز ارتش افغانستان را که روز یکشنبه از مرز عبور کردند، بازداشت کرد.

سابقه افراط‌گرایی

تاجیکستان و ازبکستان نیز با نگرانی های امنیتی روبرو هستند. طالبان تقریباً تمام استان های همجوار آسیای مرکزی از جمله شهرهای قندوز و شبرغان و پست مرزی شیرخان را اشغال کرده اند. گفته می شود صدها تاجیک در رده های سنی مختلف در اتحاد با طالبان می جنگند. رحمان اف احتمالاً بیشتر نگران تاجیک های افغانستان است که رژیم خود را به چالش بکشند، تا افراطی شدن تاجیک ها در داخل کشور.

حدود ۴۰۰۰ تاجیک و ازبک در اواسط سال ۲۰۱۰ به داعش پیوستند، از جمله چندین مقام عالی رتبه امنیتی. پس از دست دادن مواضع داعش در سوریه و عراق، بسیاری از مبارزان آسیای مرکزی به افغانستان نقل مکان کردند. هر دو کشور تمایلی به بازگرداندن شهروندان خود ندارند، زیرا از خطر قریب الوقوع داعش-خراسان (داعش-ک) (ISIS-Khorasan _ ISIS-K) در خاک افغانستان نگران هستند. اما آنها رویکردهای متفاوتی را انتخاب کرده اند. تا به امروز، دولت رحمان اف در مورد این جنبش سکوت کرده است، در حالی که ازبکستان، مذاکرات مستقیم با طالبان داشته است. هنوز مشخص نیست که آیا تاجیکستان با طالبان رابطه برقرار می کند یا خیر.

داعش-ک (ISIS-K)، توسط شبه نظامیان پاکستانی رهبری می شود و می خواهد در سراسر افغانستان، پاکستان، آسیای مرکزی و ایران گسترش یابد. چشم اندازهای داعش نیرومند به عوامل زیادی بستگی دارد، از جمله پویایی جنگ بین داعش و طالبان و همچنین این که آیا داعش می تواند هزینه های عملیات خود را تأمین کند و اینکه آیا کشورهای آسیای مرکزی در آینده رادیکال خواهند شد یا خیر.

فرار نیروهای نظامی و پناهندگان افغان به تاجیکستان و ازبکستان به طور گسترده گزارش شده است. چنین عبورهایی قبلاً انجام شده بود، اما کمتر و در مقیاس کوچکتر. با وجود این سابقه، پناهندگان بیشتر به سمت ازبکستان رفته اند تا تاجیکستان.

توجه بین المللی

سران کشورهای آسیای مرکزی اخیراً علاقه بیشتری به ایجاد راه حل های مشترک برای مشکلات منطقه نشان داده اند. هفته گذشته پنج رهبر (قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ترکمنستان و ازبکستان) در اقامتگاه آوازا در کنار دریای خزر در ترکمنستان دیدار کردند. آنها تصویری از وحدت ارائه کردند. اما چشم انداز چنین همکاری مشخص نیست، به ویژه با توجه به ادامه اختلافات مرزی در دره فرغانه در شرق ازبکستان، جنوب قرقیزستان و شمال تاجیکستان و سطوح مختلف توسعه اقتصادی.

پنج کشور آسیای مرکزی اکنون در شرایطی قرار گرفته اند که توجه ژئوپلیتیکی ایالات متحده، روسیه و چین افزایش یافته است. دولت آمریکا مذاکرات نزدیکی را با دوشنبه و تاشکند در مورد آینده همکاری های امنیتی و نصب ایستگاه احتمالی برای عملیات در افغانستان انجام داده است. روسیه در حال آموزش نظامی با ازبکستان و تاجیکستان است. گفته می شود که چین در خاک تاجیکستان تاسیسات نظامی دارد. سایر بازیگران بین المللی نیز علاقمند به ارائه پشتیبانی برای پاسخ نظامی موثرتر به نفوذ احتمالی مرزها از افغانستان هستند.

افزایش توجه بین المللی به کشورهایمانند تاجیکستان و ازبکستان فرصتی دوباره برای استفاده از منافع خارجی برای تحکیم بیشتر کنترل داخلی - و در مورد تاجیکستان، برای دستیابی به انتقال قدرت از پدر به پسر - فراهم می کند.

رحمان اف به احتمال زیاد به افغانستان به عنوان یک دشمن خارجی نگاه می کند و بر این اساس پیگرد مخالفان را در داخل کشور گسترش می دهد و آنها را به رادیکالیسم مذهبی متهم می کند. او همچنین ممکن است از کمک های خارجی، از جمله نظامی و امنیتی برای تقویت دستگاه های سرکوب کننده داخلی خود استفاده کند. تا به امروز، کمیته دولتی امنیت ملی تاجیکستان، نهادی که حق حمایت از ملت را دارد، که غالباً هم از حمایت غربی برخوردار است نیز در سرکوب مخالفان سیاسی داخلی و نقض حقوق بشر نقش داشته است. اما صداهای مستقل در کشورهای آسیای مرکزی نشان می دهند که تنها رفاه شهروندان آنها می تواند از افراط گرایی بیشتر جلوگیری کند.

فرصتی برای سرکوب مخالفان

قزاقستان و ازبکستان منابع و اراده سیاسی بیشتری برای رهایی مردم از فقر و گسترش فرصت های آموزشی دارند. دولت تاجیکستان چنین احساساتی ندارد. مهاجران تاجیکی خارج از کشور ۲,۵ میلیارد دلار حواله یا بیش از یک سوم تولید ناخالص داخلی خود را ارسال می کنند و این یکی از وابسته ترین کشورهای جهان به مهاجران است. رحمان اف در طول رهبری خود برای معکوس کردن این روند اقدامی انجام نداد.

چالش دیگر منطقه افزایش قاچاق مواد مخدر است که به جنایات سازمان یافته دامن می زند. افزایش بی ثباتی در افغانستان ممکن است منجر به صادرات بیشتر موادمخدر از طریق کشورهای آسیای مرکزی شود. گزارش شده است که نهادهای دولتی تاجیکستان نیز در قاچاق مواد مخدر دخیل هستند. سالها حمایت ایالات متحده و اتحادیه اروپا از اقدامات مبارزه با مواد مخدر در تاجیکستان ممکن است تمایلات خودکامه را عمیق تر کرده باشد.

در مجموع، ممکن است کشورهای آسیای مرکزی پتانسیل کمک به ثبات در افغانستان را داشته باشند، اما دولت های منطقه این بحران را فرصت جدیدی برای قدرت خود می بینند. مقامات سیاسی ممکن است توجه بین المللی به تحولات افغانستان را بهانه ای برای سرکوب مخالفان داخلی خود قرار دهند.